

**УХВАЛА
ТРЕТЬОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю „Рост Агро“ щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 4 Закону України „Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті“ від 23 вересня 1994 року № 185/94–ВР у редакції до внесення змін Законом України „Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту“ від 20 грудня 2016 року № 1792–VIII

Київ
24 вересня 2024 року
№ 181-3(II)/2024

Справа № 3-143/2024(283/24)

Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Первомайський Олег Олексійович (голова засідання),
Городовенко Віктор Валентинович (доповідач),
Різник Сергій Васильович,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю „Рост Агро“ щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 4 Закону України „Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті“ від 23 вересня 1994 року № 185/94–ВР (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., № 40, ст. 364) у редакції до внесення змін Законом України „Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту“ від 20 грудня 2016 року № 1792–VIII (Відомості Верховної Ради України, 2017 р., № 4, ст. 43).

Заслухавши суддю-доповідача Городовенка В.В. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а:

1. Товариство з обмеженою відповідальністю „Рост Агро“ (далі – Товариство) звернулося до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність Конституції України (конституційність) частину другу статті 4 Закону України „Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті“ від 23 вересня 1994 року № 185/94–ВР (далі – Закон № 185) у редакції до внесення змін Законом України „Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту“ від 20 грудня 2016 року № 1792–VIII (далі – Закон № 1792).

Відповідно до частини другої статті 4 Закону № 185 у редакції до внесення змін Законом № 1792 „у разі прийняття до розгляду судом, Міжнародним комерційним арбітражним судом чи Морською арбітражною комісією при Торгово-промисловій палаті України позовної заяви резидента про стягнення з нерезидента заборгованості, яка виникла внаслідок недотримання нерезидентом строків, передбачених експортно-імпортними контрактами, строки, передбачені статтями 1 і 2 цього Закону або встановлені Національним банком України відповідно до статей 1 і 2 цього Закону, зупиняються і пеня за їх порушення в цей період не сплачується“.

Автор клопотання наголошує, що Закон № 185 утратив чинність на підставі Закону України „Про валюту і валютні операції“ від 21 червня 2018 року № 2473–VIII (далі – Закон № 2473), однак в остаточному судовому рішенні в його справі – постанові колегії суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 12 липня 2024 року – застосована частина друга статті 4 Закону № 185 у редакції до внесення змін Законом № 1792, а „її перевірка на конституційність є надважливою для захисту та відновлення прав“.

1.1. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів убачається, що Товариство у період з 2015 року до 2016 року здійснювало систематичну (постійну) зовнішньоекономічну діяльність, зокрема, з покупцями (контрагентами) з Республіки Білорусь. Укладені з ними зовнішньоекономічні договори містили пункти про те, що застосованим у цих договорах правом є право Республіки Білорусь, а всі спори та розбіжності у випадку неможливості їх розв'язання у спосіб переговорів підлягають вирішенню або в Економічному суді Гомельської області, або у нотаріуса Республіки Білорусь відповідно до законодавства Республіки Білорусь.

У зв'язку із невиконанням покупцями (контрагентами) своїх фінансових зобов'язань щодо оплати вартості поставленого товару Товариство письмово повідомило кожного із покупців (контрагентів) про потребу сплатити борг за зовнішньоекономічними договорами та звернулося до нотаріуса Республіки Білорусь за вчиненням виконавчих написів про стягнення заборгованості із покупців (контрагентів) й ініціювало відкриття виконавчих проваджень проти покупців (контрагентів) у територіальних управліннях юстиції Республіки Білорусь.

Головне управління Державної фіскальної служби України у Полтавській області провело документальну планову виїзну перевірку Товариства з питань дотримання ним вимог податкового, валютного та іншого законодавства у період з 1 січня 2015 року до 31 грудня 2016 року, правильності нарахування та обчислення ним єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зазначений період. За результатами цієї перевірки „встановлено порушення <...> вимог статті 1 Закону <...> з огляду на несвоєчасне здійснення розрахунків за експортними контрактами з компаніями-резидентами Республіки Білорусь“ та складено акт перевірки, на підставі якого „прийнято податкове повідомлення рішення <...> згідно з яким застосовано пеню за порушення термінів розрахунків у сфері зовнішньоекономічної діяльності в розмірі 63432530,29 грн“.

Товариство оскаржило до суду вказане податкове повідомлення-рішення.

Окружний адміністративний суд міста Києва рішенням від 4 квітня 2018 року у задоволенні позову Товариства відмовив та, відхиливши „доводи позивача про неможливість звернення до суду щодо стягнення заборгованості“, зазначив, що „положеннями Закону <...> не передбачено зупинення строків, передбачених статтями 1 і 2 цього Закону на підставі виконавчих написів нотаріуса і вчинення таких написів не прирівнюється до судового провадження“.

Київський апеляційний адміністративний суд постановою від 10 липня 2018 року задовольнив апеляційну скаргу Товариства і скасував вказане рішення суду першої інстанції та вказав, що „позивач був позбавлений права на звернення до судових органів, а звернення за виконавчим написом до нотаріуса у Республіці Білорусь, колегія суддів вважає обставиною, з настанням якої зупиняється строки нарахування пені за порушення строків розрахунків за зовнішньоекономічними договорами між юридичною особою-резидентом України та юридичною особою-резидентом Республіки Білорусь“.

Колегія суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду постановою від 12 липня 2024 року касаційну скаргу Головного управління Державної фіскальної служби у Полтавській області задовольнила, скасувала постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 10 липня 2018 року, а рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 4 квітня 2018 року залишила без змін. Суд касаційної інстанції наголосив, що „зі змісту статті 4 Закону <...> вбачається, що строки <...> зупиняються і пеня за їх порушення в цей період не сплачується виключно у випадках звернення резидента до суду, Міжнародного комерційного арбітражного суду чи Морської арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті України“, а „висновок суду першої інстанції про правомірність податкового повідомлення-рішення <...> ґрунтується на правильному застосуванні норм матеріального права“.

1.2. Товариство твердить, що частина друга статті 4 Закону № 185 у редакції до внесення змін Законом № 1792 „закріплює виключно судовий порядок можливості зупинення строків нарахування пені, а саме, шляхом прийняття

позовної заяви або судом, або арбітражем“ і „за своїм змістом <...> виключає можливість будь-якого позасудового звернення стягнення заборгованості з нерезидента“, а „таке обмеження“ суперечить частині першій статті 9 Конституції України.

Автор клопотання наголошує, що склалася ситуація, яка „наглядно демонструє випадок (випадки), коли враховуючи норми чинного міжнародного договору – Угоди та особливості внутрішнього законодавства країни місцезнаходження нерезидента – Республіки Білорусь, звернення до суду або арбітражу <...> про стягнення безспірної заборгованості прямо забороняється, а єдиний шлях – звернення до нотаріуса та отримання виконавчих написів“.

На думку суб'єкта права на конституційну скаргу, частина друга статті 4 Закону № 185 у редакції до внесення змін Законом № 1792 „є неконституційною, оскільки за її змістом вона може бути застосована виключно до правовідносин, в яких суб'єкт господарювання (резидент) має можливість звернутися до суду або арбітражу з позовною заявою про стягнення заборгованості з нерезидента“ та суперечить частині п'ятій статті 55 Конституції України „оскільки фактично обмежує суб'єктів господарювання, які укладають зовнішньоекономічні договори, стягувати заборгованість з контрагентів-резидентів інших держав в позасудовому порядку (зокрема, у випадках, коли в силу особливостей законодавства іншої держави такий порядок стягнення є єдиним можливим) під ризиком застосування пені“.

Також автор клопотання звертає увагу, що, ухваливши Закон № 2473, „законодавець розширив перелік підстав для зупинення строків нарахування пені, додавши до таких підстав прийняття до провадження уповноваженим органом документа про стягнення такої заборгованості в позасудовому порядку“.

Обґрунтовуючи свої твердження, Товариство цитує приписи Конституції України, законів України, Угоду про порядок вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності від 20 березня 1992 року, яку було ратифіковано постановою Верховної Ради України від 19 грудня 1992 року № 2889–XII та з якої Україна вийшла на підставі Закону України „Про вихід з

Угоди про порядок вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності“ від 12 січня 2023 року № 2855–ІХ (далі – Угода), законодавство Республіки Білорусь, а також посилається на судові рішення у його справі, копії яких долучено до матеріалів конституційної скарги.

2. Розв'язуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

2.1. Відповідно до статті 8 Закону України „Про Конституційний Суд України“ Конституційний Суд України розглядає питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) чинних актів (їх окремих приписів) (частина перша); для захисту та відновлення прав особи Конституційний Суд України розглядає питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) акта (його окремих приписів), який утратив чинність, але продовжує застосовуватись до правовідносин, що виникли під час його чинності (частина друга).

Товариство звернулося до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність Конституції України (конституційність) частину другу статті 4 Закону № 185 у редакції до внесення змін Законом № 1792, яка, зокрема, втратила чинність на підставі Закону № 2473, але продовжує застосовуватись в остаточному судовому рішенні у справі Товариства до правовідносин, що виникли під час її чинності.

2.2. Відповідно до Закону України „Про Конституційний Суд України“ конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих приписів) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга є прийнятною, зокрема,

за умов її відповідності вимогам, визначеним статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Товариство, твердячи про невідповідність частині першій статті 9, частині п'ятій статті 55 Конституції України частини другої статті 4 Закону № 185 у редакції до внесення змін Законом № 1792, не зазначило, яке з гарантованих йому Конституцією України прав було порушено внаслідок її застосування.

До того ж суб'єкт права на конституційну скаргу наводить власне помилкове бачення приписів Угоди, обставин своєї справи в контексті наявності заборони йому звернутися „до суду або арбітражу <...> про стягнення безспірної заборгованості“. Натомість суд першої інстанції, ураховуючи приписи Угоди, наголосив, що „позивач не був позбавлений права на звернення до судових органів, а також звернення до Торгово-промислової палати за висновком про продовження строків розрахунків за експортними контрактами“, з чим погодився і суд касаційної інстанції в остаточному судовому рішенні у справі Товариства.

Автор клопотання, намагаючись обґрунтувати неконституційність частини другої статті 4 Закону № 185 у редакції до внесення змін Законом № 1792, фактично обмежився зіставленням указаних приписів Закону № 185 з приписами Угоди та законодавством Республіки Білорусь, а також констатацією того, що «законодавець „виправив недоліки“ ч. 2 ст. 4 Закону <...> що передбачала обмежене коло підстав для зупинення строків нарахування пені». Зазначене цитування суб'єктом права на конституційну скаргу Конституції України, приписів міжнародних актів, наведення змісту законів без аргументації невідповідності Конституції України оспорюваних норм закону України не є обґрунтуванням тверджень щодо їх неконституційності (Ухвала Конституційного Суду України від 21 грудня 2017 року № 13-у/2017, ухвали Великої палати Конституційного Суду України від 24 травня 2018 року № 23-у/2018, від 24 травня 2018 року № 24-у/2018, від 31 травня 2018 року № 27-у/2018, від 7 червня 2018 року № 34-у/2018).

Отже, Товариство не обґрунтувало тверджень щодо неконституційності частини другої статті 4 Закону № 185 у редакції до внесення змін Законом № 1792, чим не дотримало вимог пункту 6 частини другої статті 55

Закону України „Про Конституційний Суд України“, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України „Про Конституційний Суд України“ – неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України „Про Конституційний Суд України“, відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю „Рост Агро“ щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини другої статті 4 Закону України „Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті“ від 23 вересня 1994 року № 185/94–ВР у редакції до внесення змін Законом України „Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту“ від 20 грудня 2016 року № 1792–VIII на підставі пункту 4 статті 62 Закону України „Про Конституційний Суд України“ – неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

**ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**